

MANCA KOŠIR

Za uveljavitev specifičnosti študija novinarstva

Reforma študija na FSPN je gotovo potrebna; želijo si jo tako študenti kot jo hočemo pedagogi. Zato velja takoj na začetku pohvaliti tiste, ki so naredili prvi korak, da bi se naše skupne želje uresničile. Spodbuden je duh, ki preveva naše reformatorje. Ta je v skladu z univerzitetno, akademsko zavestjo, saj v prizadevanjih za zmanjšanje števila predmetov in dvig kakovosti izobraževalnega procesa nasprotuje dosedanji logiki »usmerjenega izobraževanja«, ki je iz visokošolskih ustanov skoraj uspela narediti boljše srednje šole, iz teh pa ponesrečeno mešanico, ki ni sposobna pripraviti dijaka za nadaljni študij na univerzi niti ne zmore kandidatov naučiti poklica, za katerega so se odločili.

Kljub pozitivni naravnosti spreminjevalcev študija na FSPN pa mi pogled v osnutek predmetnika prenovljenega študijskega programa (z dne 13. 9. 1989) zbuja dvom, da bodo reformatorji enako uspešni pri preoblikovanju vseh smeri. Zdi se mi, da bi lahko zapadli v podobne težave, kot so pred njimi goreči aktivisti usmerjenega izobraževanja. Ti so hoteli dilemo ali učiti za poklic ali izobraževati za nadaljni študij preseči tako, da so naredili *oboje hkrati*. Posledica: dobili nismo ne prvega ne drugega, ampak nekaj tretjega, za kar je že popolnoma jasno, da se je (to tretje) sprevrglo v pravo katastrofo, ki jo močno občutimo tudi na univerzi. Namesto da bi že v prvem letniku zastavili študij na visokošolski ravni, moramo najprej popravljati grehe usmerjenega srednješolskega izobraževanja in nižati raven svojih zahtev.

Sestava prenovljenega študijskega programa kaže na to, da naši reformatorji niso *sistematično razdelali diference med različnimi vrstami znanj in vednosti* (kljub temu, da imamo prav na naši fakulteti izborna teoretika sociologije znanja!), zato snujejo *enako* shemo za preveč *raznovrstna* znanja. Tako želijo po enaki shemi izobraževati za, denimo, sociologoznanstvenika, ki bo pravzaprav študiral šest let, kot tudi za poklic novinarja, ki naj bi ga študent pridobil po končanem štiriletnem študiju. Zdi se mi, da po predlaganem programu ne bomo usposobili študentov novinarstva za opravljanje poklica, marveč jih bomo izobrazili za *komunikologe-analitičke*, kar pa je nekaj drugega, kot izpisuje naslov fakultete, v katerem eksplicite stoji za *novinarstvo*.

Komunikologija je pomembna disciplina in upam si reči, da raziskovalci naše fakultete kvalitetno oblikujejo njeno vsebino. »Ljubljanska komunikološka šola« ni ugledna le v jugoslovanskih okvirih, marveč ji je uspel preboj na svetovno komunikološko sceno. Potemtakem imamo kader, ki je sposoben izobraževati kakovostne komunikologe. In to naj tudi počne – toda ne pod novinarskim naslovom. Naj gredo študirati komunikologijo tisti, ki jih to zanima, in ki so se zavestno odločili za znanstveno pot. Ni pa pošteno vsako leto vpisovati nad sto študentov, ki hočejo pridobiti novinarska znanja in védenja, v program, ki takega študija ne omogoča. Take manipulacije z vpisanimi si pač ne smemo privoščiti!

Predlagam, da na naši fakulteti izobražujemo za oboje: za komunikologa-analitička, ki bo znanstvenik in raziskovalec, ter za *komunikatorja*, ki bo opravljal novinarski poklic, skrbel za stike z javnostjo, oglaševal in reklamiral. Komunikolog naj se izobražuje podobno kot sociolog; za oba je ustrezna predlagana shema študija, ki pripravlja osnovo za znanstveno raziskovalno delo in vodi k magistrskemu in doktorskemu naslovu.

Študijski program za komunikatorja po moji sodbi v dosedanjih načrtih ni ustrezen.

Predlagam drugačen koncept in drugačen katalog znanj. Oboje ponujam na tem mestu v obrisih, ki pa so dovolj razvidni za oblikovanje profila komunikator, in kažejo na to, da se zavzemam za poklicno udejstvovanje in ne za znanstvenoraziskovalno delo.

Praden zapišem svojo vizijo študija novinarstva, naj najprej odgovorim tistim (nekaj jih je tudi na naši fakulteti), ki sprašujejo, ali je študij novinarstva sploh potreben.

V svetu in pri nas se tudi dandanes sliši glas, da se novinarja ne da »narediti« na fakulteti. Za opravljanje tega poklica da je odločilna praksa, zato je edina relevantna šola novinarska redakcija. Po dvajsetletnem opravljanju novinarskega dela (od tega polovico v svojstvu redno zaposlene novinark), dokončanem študiju novinarstva in desetletje trajajočem usposabljanju novinarjev na fakulteti pa tudi v drugih izobraževalnih oblikah, trdim, da je študij novinarstva *nujen*. Ne mislim, da se tega poklica ne da priučiti v redakcijah. Poznam nekaj izbornih novinarjev na Slovenskem, še več pa v tujini, ki nikoli niso študirali novinarstva, nekateri sploh niso nič doštudirali, pa visoko presegajo naše diplomante. Toda menim, da je bila njihova pot težja, napornejša, kot je redno šolanje na visokošolski ravni. Samo izjemno talenteran in prizadeven novinar se bo v uredniški naglici in ob površni obravnavi svojih »mentorjev« usposobil za opravljanje najodgovornejšega novinarskega in uredniškega dela. Manj napora, manj energije je potrebno, da se študent izobrazí do iste ravni, saj ga usmerjajo izobraženi pedagogi, ki jim je to glavno opravilo, ne pa nebodigatreba nadlega, kar je pogosto v profesionalnih redakcijah. Študent ima na voljo ustrezno literaturo, v seminarjih se nauči artikulirati svoja spoznanja, uri logično mišljenje, se uči teoretsko reflektirati in tematizirati, pri praktičnem usposabljanju pa je pod skrbnim vodstvom za tako delo usposobljenih ljudi. Ni mu treba po samotni in mukotrni stezi avtodiktatov, temveč se lahko sistematično izobražuje in hodi po zanj pripravljene poti ob pomoči kompetentnih strokovnjakov. Če ne bi bilo fakultetno izobraževanje, smotrno za enega najodgovornejših poklicev »posebnega družbenega pomena«, kar je novinarstvo, ne bi bilo potrebno niti pravnikom, ne ekonomistom, ne . . .

Kadar poslušam pripombe nekaterih fakultetno neizobraženih novinarjev, češ, »mi prihajamo s ceste, naša univerza je bila praksa,« se zavedam, da do različnega mnenja o izobraževanju novinarjev med nami prihaja zato, ker so moji novinarski standardi veliko višji kot so njihovi. Ne razumem pa kolegov s fakultete, da ne uvidijo, kako pomembno, celo usodno (za oblikovanje javnega mnenja, politične kulture in zavesti sploh, kakor tudi za konkretna ravnanja) je dobro opravljanje novinarskega dela, kako zahtevno je to delo, kako odgovorno in kako občutljivo, da zanj pravzaprav nobena šola ni dovolj dobra, tudi najboljša fakulteta ne. Morda jim bo konkretna katastrofalna situacija, v kateri se danes nahajamo, odprla oči, da se bodo vprašali, kakšne novinarje in urednike imamo in zakaj so ti takšni. Da je edini vzrok »medijske vojne« spopad dveh političnih opcij je preenostaven odgovor. Res je, da se prek medijev spopadajo politiki in njihove politike, toda res je, da ti spopadi ne bi bili taki, če bi bili tisti, ki so »politično orodje«, sporočevalci druge vrste. Temeljita splošna izobrazba, širina duha, predvsem pa sposobnost kritičnega mišljenja z *lastno glavo*, kar vse naj bi fakulteta naučila diplomante novinarstva, preprečujejo spreminjanje novinarja iz funkcije intelektualno samostojnega mislečega bitja v politično orodje, kakršno v teh časih tako učinkovito spoznavamo.

Novinar mora obvladati dvoje različnih vrst znanj in vednosti: poznati mora *predmet* svojega sporočila, se pravi, KAJ bo sporočil, in vedeti mora, imeti znanja, ki ga usposobijo v *načinu* sporočanja, KAKO bo svoj KAJ povedal. Menim, da bi morala fakulteta za novinarstvo usposablja predvsem za KAKO sporočati, za KAJ pa so po mojem kompetentne vse visokošolske ustanove. Potemtakem si študij novinarstva/komunikatorstva zamišljam kot neke vrste B študij, ki poteka hkrati ob A študiju vsa štiri leta. Kot A študij naj bi kandidati za novinarski poklic vpisovali zgodovino, književnost, jezike, pravo, ekonomijo . . . pa seveda sociologijo, politične vede, informatiko, obramboslovje in komunikologijo. Zaželeno bi bilo, da bi posamezni študenti vpisali pod A tudi medicino, fiziko, matematiko, biologijo, astronomijo itd., nekateri pa bi se morda odločili za hkratni študij na umetniški akademiji in na novinarskem oddelku naše fakultete.

Katalog znanj in vedenj za profil komunikatorja naj bi obsegal nekaj svežnjev. Ne bom jih podrobneje opredeljevala, navedem naj le njihove bistvene enote.

I. *Komunikacijski sveženj*. Ta naj bi obsegal predmete kot so: teorija množičnega komuniciranja, psihologija komuniciranja (množičnega in intersubjektivnega, tudi neverbalno komuniciranje naj bi bilo zajeto), teorija novinarskega sporočanja, zgodovina množičnih občil z zgodovino novinarstva.

II. *Veščine*. Študenti naj bi se učili retorike, stikov z javnostjo (public relations), oglaševanja in reklamiranja, zbiranja, izbiranja informacij in oblikovanja novinarskih sporočil za tisk, radio in televizijo.

III. *Izkustveno pridobivanje vednosti* (praksa). V tem svežnju bi si študenti s konkretnim praktičnim delom pridobivali vedenja za opravljanje komunikatorskega poklica. Urejevali in pisali bi za časopis, za radio in televizijo, sestavljali reklamna sporočila in oglase, pripravljali tiskovne konference in gojili druge stike z javnostjo itd. Del izkustvenega pridobivanja vednosti bi potekal na fakulteti, ki naj bi v ta namen redno izdajala časopis in najrazličnejše drugo pisno gradivo, imela svoj radijski in televizijski studio. Hkrati bi vaje potekale po posameznih uredništvih v različnih časopisnih hišah, na radiu in televiziji.

IV. *Sveženj raziskovalnih prijemov*. Ta bi študente usposabljal za raziskovalno delo, za iskanje informacij, za odpiranje virov informacij, za opravljanje anket javnega mnenja, za uporabo intervjuja kot delovne metode. Menim namreč, da raziskovalno novinarstvo na Slovenskem ne more zaživeti tudi zato, ker novinarji ne poznajo dovolj raziskovalnih pristopov, tehnik in metod, ki bi jim omogočile uspešno »odkrivanje prikritega«, kar je bistvo raziskovalnega novinarstva.

V. *Etika in pravo*. Študenti, ki bodo opravljali javno delo, se morajo seznaniti z osnovami etike in prava, poznati kodeks novinarske etike, ustavne pravice in zakonske omejitve svobode javne besede.

VI. *Družboslovni sveženj*. V njem naj bi bili predmeti kot so zgodovina, antropologija, sociologija, psihologija, ekonomija, filozofija.

VII. *Jezikovni sveženj*. Slovenski jezik je glavno orodje novinarjev in drugih komunikatorjev, zato mu mora biti posvečena posebna skrb. Študenti naj bi se učili jezik s stilistiko in s književnostjo. Hkrati bi morali študirati še najmanj dva tuja jezika, popestrjena s književnostjo.

Kaj iz navedenih svežnjevi bi študenti morali vpisovati v svoj indeks, bi bilo odvisno od njihovega A študija. Če bi tega vpisali na naši fakulteti ali na ustreznih oddelkih filozofske fakultete, jim ne bi bilo potrebno vpisovati predmetov iz družboslovnega svežnja. Če bi bili vpisani na književnost oziroma jezike, ne bi poslušali jezikovnega svežnja.

Za izpeljavo študija, ki bi študentu podelil naziv novinarja oziroma komunikatorja, bi seveda potrebovali okrepljen novinarski oddelek. Takoj bi morali zaposliti še najmanj dva delavca, enega učitelja in enega asistenta. Pridobiti bi morali tudi mlade raziskovalce, ki bi začeli s študijem stikov z javnostjo in oglaševanja, hkrati pa med že zaposlenimi najti človeka, ki bi teoretsko in praktično gojil retoriko in čim prej napisal zanjo učbenik. Novinarska katedra bi morala imeti svojo tajnico, ki bi pomagala vzpostavljati in vzdrževati številne stike s komunikacijskimi organizacijami, s katerimi bi se morala fakulteta še tesneje povezati in vanje prenesti del svojega rednega učnega procesa. Škoda je tistih redkih novinarskih pedagogov, ki jih imamo, da ti izgublajo čas z dvigovanjem telefonov in s čisto organizacijskimi posli.

Novinarska katedra, kakopak okrepljena, bi morala postati osrednja slovenska strokovna ustanova za področje množičnega komuniciranja. To pomeni, da bi morala tudi svetovati, organizirati različne seminarje, redno izdajati strokovno literaturo, sistematično gojiti raziskovanje zgodovine slovenskega novinarstva in njegovih današnjih sporočanijskih oblik ter jezika. V slovenskem množično komunikacijskem prostoru bi morala postati tudi moralna inštanca, ki bi skrbela za visoko raven javnega komuniciranja in spoštovanje njegove etike. Vsaj četrtletno bi morala izdajati svojo strokovno publikacijo, v kateri bi strokovno in drugo zainteresirano javnost seznanjala s svojimi raziskavami, predstavljala relevantno literaturo, kritično ocenjevala delo slovenskih množičnih občil in njegovih programov, podeljevala svoje nagrade za najboljše dosežke na svojem področju, predstavljala razvoj stroke po svetu, objavljala razgovore s tujimi strokovnjaki itd.

Če se FSNP ne bo odločila za tak koncept študija novinarstva, kot sem ga v obrisih

nakazala v tem prispevku, je morda smiselno razmišljati o tem, da bi se na tej fakulteti z vso ambicioznostjo gojil študij komuniciranja kot ene izmed matičnih disciplin, študij novinarstva, stikov z javnostjo, oglaševanja in reklamiranja pa bi potekal na drugi ustanovi. Ena od variant bi bila, da bi vse večje novinarske organizacije z Društvom novinarjev Slovenije ustanovile svojo dveletno novinarsko šolo, na katero bi se lahko vpisovali samo diplomanti oziroma redni študenti visokošolskih organizacij. Bila bi to neke vrste visoka novinarska šola, podobna tistim, ki jih v Nemčiji vzdržujejo novinarske hiše. Del pedagoškega kadra bi izhajal z naše fakultete, del s filozofske, odločilni del za izvajanje večinskih predmetov in izkustvenega pridobivanja vednosti pa bi prispevali najboljši novinarji iz osrednjih slovenskih javnih občil.

Za konec bi rada predlagala še nekaj. Pregled gradiva skupine za reformo študija na FSPN kaže, da bo naša fakulteta gojila več disciplin, kot jih ima zapisanih v svojem imenu. Zato predlagam spremembo naziva fakultete, ki naj bi se preimenovala v *Družboslovna fakulteto*, kratko DF. Sprejem novega študijskega programa je ustrezen čas za to preimeno- vanje.

BOJKO BUČAR

Prenova študija na FSPN – politologija mednarodna smer

O potrebi študija mednarodnih odnosov na tem mestu ne bomo izgubljali besed (glej npr. Študij mednarodnih odnosov, NR 10. 8. 1984, str. 434–435 in Znanost o mednarodnih odnosih in vzgoja kadrov, TIP 7–8/1985, str. 936–939). Omenimo samo misel, da izhoda iz naše krize ne bomo dosegli vse dotlej, dokler ne bomo postali miselno in drugače obrnjeni navzven, v svet, kar pa brez resnega proučevanja in poučevanja mednarodnih odnosov bržkone ne bo mogoče. Zanimarimo tudi dejstvo, da spoznavajo osnove mednarodnih odnosov v tujini že v srednjih šolah – in dejstvo, da jih v Jugoslaviji celo večina študentov spoznava na popolnoma neustrezen način. Izhajal bom iz tega, da tudi sodobni notranjepolitični in družbeni procesi zahtevajo študij mednarodnih odnosov in iz tega, da so tudi razmere na fakulteti takšne, da se bo študij v bodoče razvijal in ne bo postal žrtev kratkoročnih ukrepov kratkoročnih interesov. Morda pa je predpostavka napačna.

Če je torej potreba po proučevanju in poučevanju mednarodnih odnosov nesporna, potem to še ne pomeni, da študij sam ne zahteva temeljite prenove že zaradi samega sebe in ne zgolj zato, ker se reformirajo fakulteta, univerza in družba. Pri tem pa bi vendarle kazalo izhajati iz tega, da se ohrani tisto, kar se je izkazalo doslej za dobro in koristno ter da se reformirajo tisti deli, ki so tega res potrebni. Najmanj potrebujemo reformo zaradi reforme, ali drugače povedano, če posamezan del sistema ne deluje, zaradi tega še ni potrebno spreminjati ves sistem od korenin navzgor. Žal seveda velja vedno kruto dejstvo, da se mora sistem prilagajati načinu finansiranja, in ne obratno, kar vedno zožuje manevrski prostor.

Umeščenost študija mednarodnih odnosov v politologijo in s tem na FSPN se tudi ob primerjavi tujih izkušenj zdi kaj pravišnja. Določena temeljna družboslovna znanja so za profil politologa najbrže nesporna in tudi določena posebna znanja iz sociologije, komunikologije in obramboslovja so za politologa mednarodne smeri gotovo koristna. Toda pri tem bi bilo potrebno bolj izhajati iz funkcije in potreb profila tako izobraževanega kadra in manj iz t. i. »imperializma strok«, temelječega na osebem prestižu sicer strokovno nesporno uveljavljenih posameznikov. Ali drugače povedano, katera znanja iz posameznih strok potrebujejo politologi mednarodne smeri, bi morali v prvi vrsti vendarle povedati tisti, ki so za izobraževanje tega profila tudi najbolj odgovorni. Pri tem bi seveda kazalo upoštevati